

ACTIVITATS

TESIS

GRUPS DE RECERCA

ENTREVISTES

AVENÇOS

A FONS

ART I HISTÒRIA

TESIS

Estudi del ceremonial militar romà de l'Alt Imperi

Una tesi doctoral estudia i descriu els actes protocol·laris del soldat al campament i les litúrgies i rituals relacionats amb la mort i la sepultura dels militars romans, mostrant d'aquesta manera que l'exèrcit romà de l'Alt Imperi va desenvolupar tot un ceremonial militar per donar solemnitat als seus actes públics, si bé no va editar-ne cap protocol.

[+]

AVENÇOS

Estudi de les disciplines de pronòstic a l'Edat Mitjana

Diverses disciplines medievals com l'endevinació, l'astrologia, la medicina i la meteorologia contenien elements de pronòstic. Aquestes dues últimes es van acabar establint com a ciències, però l'endevinació i l'astrologia han quedat fora del sistema científic occidental. Un estudi analitza de manera comparativa el desenvolupament d'aquestes disciplines.

[+]

AVENÇOS

Esteles ibèriques amb llances i tropes auxiliars romanes a Catalunya

Des de l'any 1879 s'han trobat a diferents jaciments de Catalunya sis esteles de pedra d'època ibèrica, decorades amb llances disposades verticalment. Un estudi de conjunt d'aquestes esteles conclou que són el testimoni del pas de tropes iberes procedents del Baix Aragó de camí cap als Pirineus per tal d'aturar les invasions de cimbris i teutons.

[+]

TESIS

Revisen la colonització espanyola del Sàhara occidental a través de la bibliografia de l'època

Una tesi doctoral ha evidenciat varies errades en la bibliografia espanyola sobre la colonització del Sàhara occidental, des del segle XIX fins a la seva retirada l'any 1976, com l'atribució del descobriment de l'important jaciment de fosfats de Bu Craa al geòleg i professor Manuel Alia Medina. Entre altres aspectes, també estudia l'emergència del nacionalisme sahrauí.

[+]

03/2014 - **Impacte econòmic dels tsunamis a l'antiguitat clàssica**

En el marc d'un projecte de recerca sobre la gestió política de les "crisis humanitàries" en l'antiguitat clàssica, s'ha publicat un estudi sobre l'impacte econòmic dels tsunamis en el món grecoromà. A partir de l'anàlisi de dades històriques i geològiques, els investigadors han pogut concloure que l'afectació a curt termini d'aquests fenòmens va ser normalment important per a les ciutats que els van patir, excepte en els casos de destrucció total. A llarg termini no sempre té el mateix grau de transcendència, ja que en pocs anys es produeix una recuperació econòmica evident.

Referències

Ñaco del Hoyo, T.; Nappo, D. When the waters recede: the economic impact of tsunamis in the Graeco-Roman world. *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 91: 45- 68. 2013.

En la memòria col·lectiva dels darrers anys no resulta gaire difícil incloure-hi el tsunami de l'Oceà Índic (26 de desembre de 2004) que va ocasionar més de 230.000 víctimes mortals i, més recentment, el terratrèmol i el tsunami que afectaren la costa japonesa en l'àrea del Pacífic (11 de març de 2011), causant més de 25.000 morts i un gravíssim accident nuclear. En ambdós casos al nombrós llistat de víctimes s'hi ha de sumar una important devastació a tots nivells que ha dut els experts a preguntar-se per les conseqüències d'aquestes catàstrofes, i més concretament pels efectes que s'hagin pogut produir en les economies dels països i de les regions afectades, tant a curt com a llarg termini. De fet, estem parlant en un primer cas de complexos turístics de primera magnitud i, en l'altre, d'una potència econòmica com el propi Japó.

A partir d'aquesta reflexió, un estudi recent intenta esbrinar les possibles conseqüències econòmiques de l'impacte dels tsunamis -i dels terratrèmols que en moltes ocasions els precedeixen-, en aquest cas en un període històric remotament allunyat del present, com seria l'antiguitat clàssica i, per tant, el Mediterrani en tota la seva extensió. De fet, en les darreres dècades s'ha generat un major interès en la descripció i l'anàlisi dels efectes produïts pels desastres naturals sobre les societats antigues, amb un augment dels congressos, els projectes de recerca com el que sosté aquesta investigació (HAR2010-19185) i els estudis científics sobre aquestes temàtiques.

En concret, a partir de les evidències conservades en el registre historicoarqueològic i també, en alguns casos, gràcies als testimonis de l'activitat geològica, és possible reconstruir certs aspectes de l'impacte d'alguns tsunamis datables en el nostre període. Com sabem, àmplies regions mediterrànies han sofert històricament moviments sísmics, en alguns casos de grans proporcions, amb els efectes devastadors que tots coneixem. Fins i tot els terratrèmols de menor intensitat però perfectament perceptibles, com el que va sacsejar l'àrea de Nàpols durant les passades festes de Nadal (5 punts en l'escala de Richter), lògicament provoquen l'alarma entre la població. En aquest cas, l'alarma resulta totalment justificada quan, a més, el Vesubi, que domina bona part de la regió de la Campània, esdevé el testimoni -de moment inactiu- d'una de les catàstrofes naturals millor documentades del món antic, provocada per la famosa erupció de l'any 79 d.C. que va colgar Pompeia, Herculà i altres nuclis menors, i que a la vegada va ser anticipada per una gran quantitat de terratrèmols.

L'alarma devia ser fins i tot més rellevant en l'antiguitat, donat que es desconeixia el seu fonament des d'un punt de vista geològic i en molts casos se li atribuïen orígens sobrenaturals. També és cert, però, que en territoris dotats d'una certa activitat sísmica és probable que la població acabés per conviure-hi d'alguna manera. Ara bé, mentre el que hem dit resulta plausible en el cas dels terratrèmols, els tsunamis esdevenen fenòmens molt més infreqüents i en general envoltats d'un grau més elevat de misticisme, sobretot a causa del seu desconeixement generalitzat per part de les societats antigues.

En realitat, els tsunamis són uns fenòmens geològics originats per una erupció volcànica o un terratrèmol que desencadena un seguit d'onades, no necessàriament de gran altura, però sí en canvi dotades d'una gran potència i amb capacitat per canviar el paisatge de forma radical en relativament poc temps. Per tant, en alguns casos és plausible que les societats antigues en realitat haguessin sofert una doble catàstrofe, i per tant les conseqüències en el seu conjunt podrien haver estat molt més devastadores que en el cas simplement d'un terratrèmol o d'una erupció.

Probablement, el millor exemple conegut seria el tsunami que va afectar prioritàriament l'orient mediterrani el 21 de juliol de l'any 365 d.C. Aquell dia, segons el relat molt detallat de l'historiador romà Amià Marcellí i fonts posteriors del període bizantí, un terratrèmol, l'epicentre del qual podria situar-se a l'illa de Creta, va ocasionar una o diverses onades que probablement van afectar el delta del Nil a Egipte, juntament amb algunes ciutats de la costa africana, i fins i tot s'especula amb la possibilitat que hagués arribat a la Grècia continental i a Sicília. Segons la història d'Amià Marcellí (26.10.15- 19), la presència de vaixells sobre les teulades de la ciutat d'*Alexandria* o en regions situades a dues milles de la costa indica la magnitud real de la tragèdia.

Al mateix temps, la curiositat que el fenomen va despertar entre la població permet deduir el desconeixement de la seva veritable naturalesa i, en especial del perill que comportava, perquè en enretirar-se les aigües en un primer moment molts van entretenir-se a regirar el fons marí, veient-se tot seguit fatalment sorpresos pel retorn de les onades devastadores en el que significa la típica successió d'esdeveniments en un tsunami.

Malgrat les nombroses evidències textuais i el fet que algunes inscripcions -datades en un moment immediatament posterior al 365- detallen la intervenció de la cancelleria imperial a Roma en el finançament de la restauració d'alguns edificis públics en ciutats africanes afectades per algun desastre natural, resulta difícil trobar proves concloents en el registre geològic sobre l'impacte real d'aquest tsunami en concret. Algunes d'aquestes qüestions varen motivar que els autors del present estudi analitzessin tots els casos coneguts fins aquell moment, malgrat la migradesa de dades disponibles, juntament amb el magnífic exemple del 365, per tal de preguntar-se per la possible derivada econòmica d'aquestes catàstrofes.

En el cas del port de *Caesarea Maritima*, una ciutat romana situada en el llevant mediterrani i no especialment afectada pel tsunami del 365, sí que comptem amb dades geològiques i arqueològiques sobre la contínua necessitat de reformes en les seves infraestructures portuàries degut a l'impacte de diversos tsunamis entre el segle II i el VI d.C.

Pel que respecta a la ciutat d'*Alexandria* i al delta del Nil, la impressió general és que l'afectació a curt termini devia ser rellevant, probablement en els barris més antics de la ciutat, així com en la flota pesquera i comercial i, molt probablement, en les instal·lacions de piscifactoria existents a l'àrea deltaica. De fet, segons alguns estudis el delta es veia sotmès a una constant i lenta salinització, en un procés que resulta anterior a l'impacte del tsunami, tot i que potser l'onada podria haver-lo accelerat. Tanmateix, no sembla que la producció agrària egípcia restés en el seu conjunt especialment afectada a llarg termini per aquests fets.

En qualsevol cas, i després de l'examen de tots els casos pels quals existeixen dades històriques rellevants (hi ha tsunamis tan sols detectats en el registre geològic i dels quals no se'n tenia notícia), la principal conclusió a la que s'arriba és que excepte aquells casos de destrucció total d'una ciutat (com ara Helikè, en territori aqueu, en la Grècia continental, destruïda per un tsunami el 373 a.C.), a la resta, l'afectació a curt termini sembla normalment important a tots nivells. Pel contrari, a llarg termini el tsunami no resulta d'una especial transcendència, ja que en qüestió de pocs anys s'acaba produint una recuperació evident en la vida econòmica d'aquestes societats antigues. Només una incidència reiterada, com en el cas de *Caesarea Maritima*, juntament amb altres fenòmens més aviat regionals o fins i tot globals, com el declivi de la seva potència comercial en un període històricament convuls, pot concedir transcendència suficient a nivell econòmic a aquest fenomen tan peculiar de la natura.

Toni Naco del Hoyo (Professor de Recerca ICREA a la UAB)

Dario Nappo (Investigador Juan de la Cierva a la UAB)

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Toni.Naco@uab.cat, Dario.Nappo@uab.cat

Si tens propostes: premsa.ciencia@uab.es

E-mail per rebre el nostre butlletí

Enviar